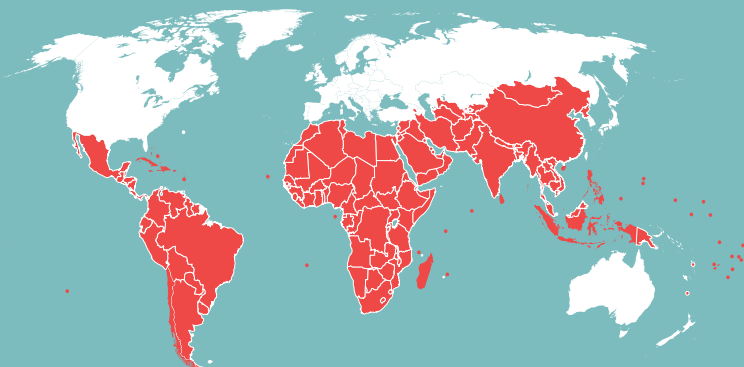

Czym jest „Kodeks w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa”?

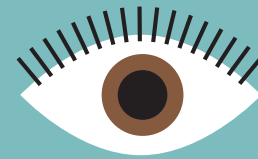
- »»» To dokument sporządzony przez organizacje pozarządowe działające w dziedzinie pomocy humanitarnej, współpracy rozwojowej i edukacji globalnej.
- »»» Powstał w celu sformułowania i przedstawienia zasad etycznych dotyczących sposobu informowania o krajach globalnego Południa.
- »»» Kodeks jest punktem odniesienia dla nauczycielek i nauczycieli, którzy chcą dzielić się ze swoimi uczniami informacjami o świecie, walcząc jednocześnie ze stereotypami i uprzedzeniami; są gotowi, by pokazywać wiele perspektyw, kształtując w młodych ludziach postawy empatii i zrozumienia; którzy chcą prowadzić edukację globalną i wielokulturową na wysokim poziomie.

Dlaczego edukacja globalna i wielokulturowa?

- »»» Kształtuje w odbiorcach i odbiorczyniach takie wartości jak równość, solidarność i sprawiedliwość.
- »»» Pomaga w budowaniu zrozumienia odmienności kulturowych, co pozwala przeciwdziałać uprzedzeniom i dyskryminacji na tle rasowym, etnicznym, kulturowym. Te często rodzą się z braku wiedzy, niezrozumienia czy strachu przed innością.
- »»» Z kolei źle prowadzona edukacja wielokulturowa może prowadzić do (niezamierzonego) utrwalania stereotypów zamiast ich zwalczania. Stereotypy szczególnie boleśnie dotyczą kraje globalnego Południa.

Czy i dlaczego Kodeks jest potrzebny?

- »»» Nasz język pełen jest utartych sformułowań, które często utrwalają stereotypy. Pamiętasz zapewne określenie „Trzeci Świat”? Ta nazwa funkcjonowała jeszcze do niedawna dla określenia najbiedniejszych krajów naszego globu. Zastąpiono ją innymi określeniami, ze względu na jej wysoce negatywny wydźwięk sugerujący, że funkcjonują inne, lepsze światy. Dziś, mówiąc o różnicach rozwojowych między krajami używa się terminów „globalne Południe” dla określenia krajów biedniejszych, leżących zazwyczaj na południe od krajów bogatych, nazywanych „globalną Północą”.
- »»» Jeśli dostrzegamy różnorodność kontynentu europejskiego, dlaczego zapominamy, że Afryka to 54 kraje, zamieszkiwane przez różne narody i grupy etniczne? O Afryce mówi się zazwyczaj jak o jednym, dużym obszarze, w którym wszystko jest jednorodne. Również problemy takie jak głód, wojny czy ubóstwo. Ten sam problem dotyczy Ameryki Południowej czy Azji. Rosja, Japonia, Indie, Wietnam to kulturowo niesamowicie różnorodne kraje leżące na tym samym kontynencie, często przedstawianym jako jeden kawałek świata.
- »»» Media przedstawiają Afrykę głównie w kontekście pomocy humanitarnej (a przecież gospodarka Etiopii rośnie wielokrotnie szybciej niż gospodarka Wielkiej Brytanii, a w Ugandzie działa wielu zaangażowanych aktywistów społecznych). W ten sposób kreuje się uproszczony i zafalszowany obraz drugiego pod względem wielkości kontynentu na świecie.

Pełna treść Kodeksu w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa (pdf):

www.zagranica.org.pl/sites/zagranica.org.pl/files/attachments/Dokumenty/Kodeksy/kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-dot-krajow-poludnia.pdf

Opracowanie Instytutu Globalnej Odpowiedzialności: Poradnik Instytutu Globalnej Odpowiedzialności „Jak mówić o większości świata?”

www.igo.org.pl/wp-content/uploads/2016/01/Jak_mowic_o_wiekszosci_swiaty_wydanie4_-ebook.pdf

O CZYM JESZCZE WARTO PAMIĘTAĆ?

Masz wątpliwości, czy materiały, które chcesz wykorzystać w pracy z uczniami realizują założenia „Kodeksu”? Skonsultuj się z organizacjami, które w swojej działalności stosują jego zasady!

Zapraszamy do kontaktu z przedstawicielkami Fundacji Go'n'Act – fundacja@goandact.org

Projekt „Narzędziownik świadomego nauczyciela” realizowany jest przez Fundację Go'n'Act oraz jest współfinansowany ze środków finansowych Gminy Wrocław.

PODSTAWOWE ZASADY ZAWARTE W KODEKSIE:

1 Zasada 1. Dokonuj wyboru obrazów i wiadomości z poszanowaniem równości, solidarności i sprawiedliwości.

- Równość oznacza, że choć prezentowane przez Ciebie kultury i społeczeństwa mogą znacznie różnić się od tych, w których Ty i Twój uczniowie i uczennice funkcjonujecie, nie są one ani lepsze, ani gorsze.
- Gdy opowiadasz o innych kulturach i ich przedstawicielkach/przedstawicielach, nie skupiaj się jedynie na różnicach w porównaniu z naszą kulturą. Wskazuj również podobieństwa. Tak nakazuje solidarność.
- Pokaż odbiorczynom i odbiorcom Twoich komunikatów, że ludzie mogą się w piękny sposób różnić, ale na wielu płaszczyznach są podobni lub tacy sami, a przede wszystkim równi.
- Poszanowanie sprawiedliwości opiera się na przeświadczeniu, że prawa przysługujące jednostkom i społeczeństwom mają charakter uniwersalny – obowiązują jednakowo na całym świecie.
- Język jest narzędziem kształtującym rzeczywistość, wpływającym na to, jak widzimy i rozumiemy świat. W komunikacji dobieraj zatem starannie słowa i pamiętaj o stosowaniu języka równościowego

Z psychologicznego punktu widzenia to podobieństwa budują solidarność. Podobieństwa lokują drugiego człowieka w grupie „my”, a zgodnie z mechanizmami działania mózgu, jesteśmy bardziej skłonni do pomagania ludziom z „naszej” grupy niż z grupy „oni”.

2 Zasada 2. Prawdziwie przedstawiaj wszelkie obrazy i sytuacje.

- Wykorzystuj jedynie te materiały, których pochodzenie jest Ci znane lub sprawdzone i o których możesz rzetelnie opowiedzieć.
- Pamiętaj, że dla właściwego odczytania informacji potrzebny jest kontekst. Posiukuj się tylko materiałami przedstawiającymi sytuacje, które potrafisz ukazać w szerszej perspektywie.
- Jakie informacje są Ci potrzebne do właściwej interpretacji prezentowanych materiałów? Kim są bohaterki bądź bohaterowie przekazu? W jakim czasie został zarejestrowany? W jakich okolicznościach miała miejsce ukazana sytuacja? Czy jest ona typowa czy wyjątkowa dla danej grupy społecznej? Przedstaw wszystkie te informacje odbiorcom i odbiorczynom przekazu.
- Pełen kontekst pomoże uczniom i uczennicom właściwie zrozumieć Twój przekaz. Jeżeli pominiemy istotne wprowadzenie i pokażesz jedynie pojedyncze obrazy czy teksty, których nie będą w stanie osadzić w szerszych ramach, możesz doprowadzić do niewłaściwego odczytania materiałów i wyciągnięcia przez nich błędnych wniosków.
- Uaktualniaj źródła informacji, z których korzystasz, przygotowując materiały edukacyjne. Szukaj nowych, jak najaktualniejszych źródeł.

Przykład:

Prezentowany materiał:

zdjęcie kobiety ubranej w burkę.

Niepełny (choć prawdziwy) komentarz nauczyciela/-ki:

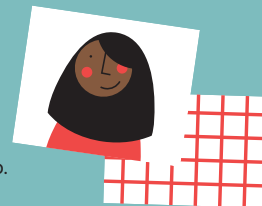
fotografia przedstawia muzułmankę ubraną w strój, który ma zakrywać jej ciało.

Potencjalnie błędny wniosek uczniów:

burka to podstawowy strój kobiety w islamie.

Komentarz nauczyciela uwzględniający kontekst zdjęcia:

zdjęcie wykonano w Afganistanie w czasach rządów Talibów (fundamentalistyczne ugrupowanie islamskie). Kobiety w krajach islamskich noszą różne nakrycia głowy. Burka to jedno z nich, stosowane w społeczeństwach, gdzie w sposób konserwatywny odczytuje się zasady Koranu.

3 Zasada 3. Unikaj obrazów i wiadomości mogących szerzyć stereotypy, wywoływać sensację lub dyskryminować ludzi, sytuacje czy miejsca.

- Pamiętaj, by nie szokować cierpieniem i różnicami obyczajowymi, gdy wykorzystujesz materiały wizualne. Unikaj zdjęć utrwalających stereotypy. Staraj się prezentować informacje i obrazy, które będą pomagały w budowaniu zrozumienia różnorodności kulturowej wśród uczniów i uczennic. Zadbaj o rzetelność informacji i przedstawiaj je z całym tłem, ukazującym złożoność opisywanej sytuacji.
- Zadbaj o to, by Twoje materiały pochodziły z różnych źródeł – to pozwoli na pokazanie wielu perspektyw, pomoże wzbogacić i uwiarygodnić Twój przekaz.
- Pokazuj wiele punktów widzenia. Wychodź poza własną, europocentryczną perspektywę.
- Zachowaj balans między pozytywnymi i negatywnymi informacjami o globalnym Południu. Nie unikaj mówienia o problemach, z jakimi mierzą się mieszkańcy tych krajów, ale pokaż też ich bogactwo kulturowe, piękną różnorodność, mocne strony.
- Poruszając temat wyzwań, przed jakimi stoją mieszkanki i mieszkańcy ubogich krajów, mów zarówno o ich potrzebach, jak i działaniach, które podejmują, by zmienić swoją trudną sytuację. Pokazuj pozytywne przykłady inicjatyw, pomysłów i przedsięwzięć, podejmowanych przez mieszkanki i mieszkańców krajów Południa, z których możemy czerpać inspirację.

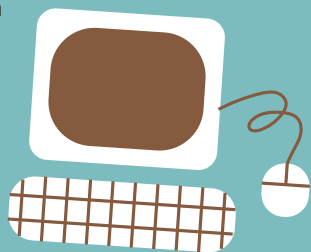
Stereotypy dotyczące krajów globalnego Południa bywają silnie zakorzenione, przekazywane są bowiem w mediach, szkole, rodzinie. Znajdź i przeanalizuj funkcjonujące stereotypy i postaraj się znaleźć sposoby na ich przekraczanie. Szczególnie pomocne są tu przekazy wizualne opatrzone informacjami. Możesz na przykład pokazać zdjęcia dzieci uczęszczających do szkoły w Kenii, drapacze chmur w stolicy Ugandy – Kampali, aktywistki walczące o prawa kobiet w Zimbabwie. Oczywiście nie chodzi o to, by unikać tematów dotyczących problemów czy wyzwań związanych ze sprawiedliwością społeczną w krajach globalnego Południa, ale by przełamywać stereotyp, jakim jest postrzeganie ich mieszkańców jako biernych odbiorców pomocy z krajów globalnej Północy.

4 Zasada 4. Wykorzystuj obrazy, wiadomości i badania jednostkowych przypadków z pełnym zrozumieniem, uczestnictwem i za zgodą zainteresowanych (lub ich rodziców czy opiekunów).

- Upewnij się, że materiały, które prezentujesz, pochodzą z pewnego źródła. Wykorzystuj tylko te zasoby, do których masz pełne prawa, np. teksty udostępnione na wolnej licencji lub fotografie wykonane samodzielnie.
- Przy tworzeniu i wykorzystywaniu materiałów wizualnych niezwykle ważnym jest, by mieć pewność, że osoby portretowane wyrażają zgodę na utrwalanie wizerunku i wiedzą o tym, w jaki sposób jest on lub będzie wykorzystywany.
- Jeśli zdjęcie, które chcesz pokazać uczniom i uczennicom, budzi Twoje wątpliwości, zamień je na inne. Przekazy wizualne bardzo silnie oddziałują na odbiorców, ważny jest zatem ich rzetelny dobór.
- Jeśli utrwalasz na fotografiach osoby w szczególnie wrażliwych sytuacjach, mimo ich zgody zastanów się, czy taka dokumentacja i jej rozpowszechnianie im nie zaszkodzi (np. w kontekście politycznym czy społecznym). Bądź szczególnie wyczulony na używanie wizerunku dzieci.

Polecamy lekturę tekstu:

„Dzieci jako atrakcja turystyczna”
podrozeaprawadziecka.pl/dzieci-jako-atrakcja-turystyczna/.

5 Zasada 5. Zagwarantuj, że osoby, których sytuację przedstawiamy, mają możliwość opowiedzenia swojej historii osobiście.

- Gdy chcesz opowiedzieć o kulturze danego kraju, mniejszości narodowej czy grupie społecznej, idealnie jest oddać głos jej reprezentantce/reprezentantowi, jeśli jest to możliwe. Bezpośrednie spotkanie i rozmowa to najlepszy sposób na przełamywanie stereotypów i uprzedzeń.
- Głos osoby, która jest bohaterką lub bohaterem przedstawianej przez Ciebie sytuacji, jest niezwykle ważny. Informacje płyną wtedy z pierwszej ręki, a Ty oraz odbiorcy i odbiorczynie macie pewność, że przekaz jest rzetelny.
- Pamiętaj jednak, by zawsze starać się pokazywać wiele perspektyw, również wtedy, gdy głos należy do bohaterów/-ek danej sytuacji.

Poruszasz na zajęciach temat migracji lub uchodźstwa? Jeśli masz taką możliwość, spróbuj zaprosić na spotkanie gościa, który ma za sobą doświadczenie migracyjne i będzie mógł opowiedzieć grupie swoją historię. Dzięki temu uczniowie i uczennice otrzymają opowieść z pierwszej ręki. Kontakt z konkretnym człowiekiem rozwija empatię i zrozumienie, redukuje uprzedzenia w dużo większym stopniu niż historia opowiedziana przez osobę, która nie była uczestnikiem wydarzeń.

6 Zasada 6. Ustal i zanotuj, czy opisywane lub portretowane osoby zgadzają się na ujawnienie swoich personaliów i twarzy. Zawsze postępuj zgodnie z ich życzeniem.

- Znasz interesującą historię, którą możesz w ciekawy sposób wykorzystać jako materiał edukacyjny? Upewnij się, że osoba, która Ci ją opowiedziała, chce ujawnić swoją tożsamość oraz tożsamość osób, które przewijają się w jej opowieści.
- Nagrałeś/-łaś ciekawy wywiad, który chcesz zaprezentować uczniom i uczennicom? Zrób to tylko wtedy, gdy osoba z którą rozmawiałeś/-łaś wyraziła zgodę na nagrywanie, wie i że jej głos lub wizerunek jest rozpowszechniany, a Ty uprzedziłeś/-łaś ją o tym, że zamierzasz podzielić się wywiadem z innymi.

7 Zasada 7. Działaj zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie praw człowieka i ochrony osób słabszych.

- Pamiętaj o przyrodzonej godności ludzkiej każdego człowieka, również tego, który potrzebuje wsparcia ze względu na sytuację, w jakiej się znalazł. Udzielając pomocy zapewnijmy naszym beneficjentom należyty szacunek.
- Gdy poruszasz trudny temat dotyczący wojny czy klęski żywiołowej i opowiadasz o jej ofiarach, zadbaj o to, by prezentować obrazy i informacje z zachowaniem prywatności opisywanych osób (w tym szczególnie dzieci).
- Zadbaj o ochronę danych osobowych bohaterki i bohaterów, o których opowiadasz lub których historie umieszczasz w materiałach edukacyjnych. Musisz mieć pewność, że informacje o nich nie wpadną w niepowołane ręce, a ujawnienie ich tożsamości nie zagrozi ich bezpieczeństwu.

Prawa człowieka - przynależne wszystkim ludziom - są przyzmatem, przez który powinno się patrzeć na wszystkie zalecenia Kodeksu.

www.pah.org.pl/app/uploads/2017/06/2017_dlaszkol_jak_mowic_o_wiekszosci_swiatek.pdf, s.21

8 Zasada 8. Działaj zgodnie z najwyższymi standardami w zakresie ochrony praw dziecka, przestrzegając zapisów Konwencji Praw Dziecka.

- Nie używaj szokującego wizerunku cierpiących dzieci – to jedna z form wykorzystywania. Wizerunek dziecka w formie naruszającej jego godność osobistą nie może być użyty jako promocja żadnego podmiotu (nawet organizacji charytatywnej) ani środek do zdobycia funduszy.
- Wykorzystanie obrazu dziecka, który wywołuje silne emocje – współczucia, litości, szoku – może mieć bardzo poważne negatywne konsekwencje. Stygmatyzuje dziecko i odbiera mu godność, ale też utrwalą stereotypy dotyczącej grupy, do której dziecko należy. Ponadto jest sprzeczne z zasadą podmiotowego traktowania beneficjentów pomocy oraz traktowania ich z należnym szacunkiem.